

מקורות לעיון במס' יבמות: פרק האשה רבה

דף טו

מ. זילברמן

שבת תשע"ב

(פ.ט.) **כתובה דאורייתא אן דרבנן**. איתא בגמ' אין לה כתובה מ"ט תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה, ע"כ. וכתבו התוס' (ד"ה מאי טעמא), "אע"ג דקי"ל כתובה דאורייתא שכותבין בכתובות כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא הכא אמר ר"י דה"פ מ"ט תקינו לה רבנן לאלמנה כתובה שהיא דרבנן לד"ה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכי נמי אפ"ל בתולה שיש לה כתובה מן התורה קנסוה בכתובה כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה". הרי הניחו התוס' דכתובה בתולה דאורי'. וראה בתוס' כתובות (י. ד"ה אמר רב נחמן) שכתבו דסתמא דהש"ס מסוגיין ומסוגי' דהתם משמע דכתובה דרבנן. והקשו על המנהג לכתוב דחזי ליכי מדאורי'. ות"י ר"ת דסמכינן ארשב"ג (כתובות קי:). דסבר כתובה דאורי'. [ובמה שכתבו התוס' בשם ר"ת דסמכינן ארשב"ג ולא דקיי"ל כרשב"ג ראה בשטמ"ק כתובות שם (דף צט ע"ס) ד"ה וז"ל שיטה ישנה שהעירו דלאו משום דר"ת ס"ל כרשב"ג כתב כן אלא דפירש דהעולם נהגו לכתוב דחזי ליכי מדאורי' כדי להחמיר בדיני כתובה וסמכו על רשב"ג בזה. ואילו בשם הריטב"א כתב דר"ת פסק כרשב"ג.]

הרמב"ן (כתובות קי:) הביא מקשים דאי כתובה דאורי' צריך להיות מכסף צורי. וכתב הרמב"ן דאפ"ל למ"ד כתובה דאורי' אסמכתא דרבנן היא ו"הלכה למשה מסיני כמו שאר תורה שבעל פה קאמר. [וראה תוס' סוטה כז. ד"ה איש איש דכתובה דאורי' אין פירושו ממש דאורי' אלא דיש לו סמך מן התורה.] ובכן אפ"ל אם כתובה דאורי' הסכום דרבנן, דמדאורי' סגי במה שיסכימו ביניהם. כן הניח הריטב"א שם. [וראה בירושלמי פ"א כתובות ה"ב, הובא באריכות ברמב"ן, דיש דעות אי כתובה מכסף צורי או מכסף מדינה ולמסקנת הירושלמי כתובה מכסף מדינה.] לפי הרא"ש (כתובות פ"א סוף סי' יט) כתובה דרבנן אך תקנו מכסף צורי כדי שלא יהא קלה בעיניו להוציאה. ויוצא שלרמב"ן למ"ד כתובה דאורי' מ"מ כתובה מכסף מדינה, ואילו להרא"ש כתובה דאורי' ומכסף צורי, להיפך מהנחת המקשים שהביא הרמב"ן. [והריטב"א בכתובות כתב דכיון דקיי"ל דכתובה דרבנן יש לכתוב דחזי ליכי מדרבנן או דחזי ליכי לחוד, ואם כתב דחזי ליכי מדאורי' אפשר דליה לה כתובה כלל ויש איסור להשהותה בלי כתובה. והביא ר' פינחס דכוונת דחזי ליכי מדאורי' היינו כסף צורי. וכן נראה מדברי הרא"ש בפשט דחזי ליכי מדאורי'.] וע"ע בהג"מ פ"י אישות אות ז' בדברי הראשונים בכל הנ"ל.

הרמב"ם (פ"י אישות ה"ז) כתב, "וחכמים הם שתיקנו כתובה לאשה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה". וכן פסק דבטענת פתח פתוח נאמן להפסידה כתובתה (פי"א הי"ד). וכן פסק כחכמים דרשב"ג דמקולי כתובה שנו כאן (פ"ז ה"ו). ומכל זה משמע דכתובה דרבנן. אך בכותרת כתב, "שלא תבעול אשה בלא כתובה וקידושין". וראה עוד ספר המצוות לא תעשה שנ"ה. וכן בפ"ד חליצה ה"ג בנוסח הדפוס כתב דחזי ליכי מדאורי'. וזה משמע דכתובה דאורי'. וראה דברי הר"ר מיכאל רוזנצוויג שליט"א במאמרו בבית

יצחק תשנ"ד שעמד על דברי הרמב"ם והציע דיש יסוד דאורי' דכתובה, אך כל הפרטים, כולל עצם הכתובה, דרבנן.

(צ.) **מצות אכילת קדשים.** איתא בגמ' על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין ביחיד בין בצבור ואמרי רבנן לא הורצה וקא הדר מעייל חולין לעזרה אמר ר' יוסי בר חנינא מאי לא הורצה דקאמר להתיר בשר באכילה, אבל בעלים נתכפרו בו. סוף סוף קמתעקרא אכילת בשר וכתובאכלו אתם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים א"ל שב ואל תעשה שאני, ע"כ. ונחלקו הראשונים אי אכילת קדשים מצוה רק לכהנים או אף לבעלים. דעת הרמב"ם דיש מצות אכילת קדשים רק לכהנים (פ"י מעש"ק הי"ז). ואילו לדעת רש"י (פסחים נט. ד"ה בשאר ימות השנה) והרמב"ן (מצוה א' שהשמיט הרמב"ם) אכילת קדשים אף ע"י הבעלים היא מצוה.

איתא בפסחים (נט.) דמחוסר כפורים בערב פסח דוחה עשה דהשלמה ויכול להקריב קרבנו אחר התמיד של בין הערבים כי עשה דפסח שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה דאין בו כרת. ולר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה דוחה עשה דהשלמה (פירש"י, "אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד והוא היה מחוסר כפורים ואם לא יביא כפרתו לא יאכל את שלמיו וכו'"). והקשה הגמ' על ר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מאי אולמיה האי עשה (דאכילת קדשים) מהאי עשה (דהשלמה). ומשמע מזה דאכילת קדשים ע"י בעלים היא מצוה. וכן פירש"י, "אלמא אכילת קדשים עשה הוא בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל". וכן כתב המאירי.

אך הרמב"ם בעשה פ"ט ובפ"י מעשה הקרבנות הי"ז כתב דהמצוה מוטלת רק על הכהנים. וצ"ב איך יפרנס הרמב"ם הסוגי' בפסחים. וראה במנ"ח על מצוה א' של הרמב"ן דאפשר שר"י בנו של ב"י בן ברוקא איירי דוקא בכהן מחוסר כפורים דהוי עשה לו. [וראה עוד שם שהקשה מי דחק לרש"י והרמב"ן לאוקמי לסוגי' בקדשים קלים הנאכלים לבעלים דלמא מיירי דוקא בחטאת ובאשם ובכהנים. ויצא לחזק דהם סוברים דהמצוה עשה על הכהנים היא דוקא היכא שזיכתה להם התורה חלק, ואין זה שייך במחוסר כפורים, ולכן פירשו דאיירי בבעלים שלהם.] והקשה החפץ חיים בזבח תודה למה לא אמרינן דבמחוסר כפורים בכה"ג דמישהוא אחר יאכל את הקדשים ובזה יקויים מצות אכילת קדשים ולא יצטרכו לעבור על עשה דהשלמה. ונשאר בצ"ע. וכתב הרב יוסף ענגל בבית האוצר (אות קנח) דמוכח מזה דמצות אכילת קדשים על הבעלים דוקא.

בגמ' פסחים (עב:) בסוגי' דטועה בדבר מצוה אמר ר"ל נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו חייב. ופירש"י, "בשפוד של צלי של קודש הראוי ואכילת קדשים מצוה וכו'". וזה לשיטתו דאכילת קדשים לבעלים מצוה היא. וכן פירש המאירי. ונראה שהרמב"ם (פ"ב שגגות הט"ז) שלדבריו דין זה איירי דוקא בצלי של פסח הוא לשיטתו שאין מצות אכילת קדשים לבעלים, ורק בקרבן פסח יש מצות אכילה. ושו"מ שכן העיר בעל המקדש דוד (בשיעורים על חולין בסוף ספר קובץ ענינים סוף סי' ד). ובצל"ח לא נחית לחילוק זה ובכן תמה על הרמב"ם למה הקים דין זה דוקא בק"פ וכתב דאולי דייק כן מלשון שפוד.